

ДІАГНОСТИЧНІ МОРФОЛОГО-АНАТОМИЧНІ ТА МІКРОСКОПІЧНІ ОЗНАКИ CARDUUS NUTANS L., CARDUUS ACANTHOIDES L.

Баланчук Т. І., Мазулін О. В., Мазулін Г. В., Опрошанська Т. В.

Запорізький державний медичний університет, м. Запоріжжя, Україна

В Україні за останні 10 років зафіксована поширеність захворювань печінки збільшилася на 20,1%, захворюваність на хронічний гепатит зросла на 76,6%, у тому числі серед підлітків – 68,8%, цирозом печінки – 75,6%. Центральне місце серед гепатопротекторів рослинного походження займають екстракти з насіння розторопші плямистої (*Silybum marianum* (L.) Gaertn, syn/ *Carduus marianus* L.), які містять суміші флавонолігнанів або індивідуальні сполуки. Філогенетичне близькі види роду *Carduus* L. вивчені недостатньо. У народній медицині України добре відомі та широко використовуються лікарські засоби з видів роду *Carduus* L. (род. Asteraceae). Він нараховує до 120 представників, широко розповсюджених в країнах Європи, Азії, Північній Африці.

В Україні найбільш поширеними та відомими є: будяк колючий (акантовидний) (*Carduus acanthoides* L.), б. пониклий (*C. nutans* L.), б. сіруватий (*C. cinereus* Vieb.), б. дрібноголовий (*C. ruscopcephalus* L.), б. двоколірнолистий (*C. bicolorifolius* Klok.), б. кучерявий (*C. crispus* L.), б. гачкуватий (*C. uncinatus* Vieb.), б. дрібногачкуватий (*C. hamulosus* Ehrh.). Настій з трави та відвар коренів видів роду *Carduus* L. (1:10) у народній медицині використовують як засіб з гепатозахисною, протизапальною, протипухлинною, протимікробною, збуджуючою апетит дією, для лікування епілепсії. Хімічний склад та морфолого-анатомічні ознаки рослин не встановлені. Дослідження рослинної сировини, заготовленої в 2014–2016 рр. у Запорізькій області, проводили на мікроскопі МБР-2 та бінокулярного “XS-3330”, які мав відеопристрій CCD 5,0 mPix. Будяк колючий – це дворічна добре розвинута, невибаглива рослина з жорстко колючим стеблом, вишиною від 120 до 200 см. Листя членистороздільні, сірого кольору, зубчасті, колючі, осередні. Квітки пурпурові, зрідка біло-рожеві, зібрані в поодинокі корзинки на верхівці стебла та його гілок. Трубочасті квітки зібрані у волохи. Плід – звичайна сім'янка, ребриста, жовто-коричнева, довжиною 8–10 мм, по краю із зубчастим ободком, який закінчується хохолком. Цвіте у червні-серпні. Будяк пониклий – це багаторічна рослина з прямостоячим стеблом, заввишки від 90 до 120 см. Листя перистонадрізані, колючі. Квіткові корзинки дуже колючі, крупні, шароподібні, пониклі, яскраво-пурпурові, які складаються із трубчатих світків. Листя сірого кольору, зубчасті, колючі. Плід – звичайна сім'янка, ребриста, жовто-коричнева, довжиною 8–10 мм, по краю з зубчастим обідком, що закінчується хохолком. Цвіте в червні-серпні. Відмінними ознаками для листка є: форма та розміри клітин епідерми; тип продихового апарату; наявність простих багатоклітинних та головчастих волосків. Для жилки: трикутна форма, наявність простих багатоклітинних та головчастих волосків; пластинчасто-кутової коленхіми й 2-5 шарів хлоренхіми; структура склеренхімної обкладки. Для стебла: форма; наявність не сильно виражених ребер та крил; рідке опушення головчастими та простими багатоклітинними волосками; наявність у ребрах багатошарової пластинчасто-кутової коленхіми та 2-5 шарової хлоренхіми. Головна осі суцвіття: форма – округла ребриста; щільне опушення; головчасті та прості багатоклітинні волоски; 2-5 шарів хлоренхіми; два кола колатеральних пучків. Виявлені морфолого-анатомічні та мікроскопічні діагностичні ознаки рослинної сировини будяку колючого та б. пониклого дозволяють ідентифікувати рослинну сировину при заготівлі та визначенні доброякісності.